

Radostaw Piotrowicz

**Zrozumieć niepełnosprawność
– wspomaganie w uczeniu...
do rodziców, nauczycieli i terapeutów**

Radosław Piotrowicz

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej
w Warszawie

Zrozumieć niepełnosprawność - wspomaganie w uczeniu....

....do rodziców, nauczycieli i terapeutów.

Okres ciąży- okres oczekiwania na dziecko, to czas w którym jako rodzice dojrzewaliśmy do pełnienia nowych ról. Był to czas pełen niewiadomych. Każdy z nas usiłował sobie wyobrazić swoje dziecko, przeżycia związane z faktem narodzin, konkretne czynności, które razem będziemy wykonywać. Zastanawialiśmy się jakie ono będzie, do kogo będzie podobne, snuliśmy plany i marzenia związane z bliższą i dalszą jego przyszłością. Inaczej spostrzegaliśmy dzieci wokół siebie. Obserwowaliśmy je, ocenialiśmy ich zachowanie, wygląd, porównywaliśmy z wyobrażeniami o swoim dziecku, jego rozwoju, zdolnościach. W naszych umysłach tkwiło przekonanie o przewidywanych zmianach w wyglądzie, w poziomie myślenia, umiejętnościach, mowie, stopniowym zdobywaniu samodzielności.

Przyjście na świat dziecka - to olbrzymia zmiana stylu życia, priorytetów stawianych sobie.

Co nieco o rozwoju....

Rozwój jest procesem, w trakcie którego dziecko wzrasta fizycznie - rośnie, przybiera na wadze, opanowuje i doskonali umiejętności chodzenia, chwytania, patrzenia, słuchania oraz dojrzewa psychicznie - przyswaja wiadomości o sobie, o swoim najbliższym otoczeniu, następnie o świecie, nabywa umiejętności zdobywania wiedzy, korzystania z niej, rozwiązywania problemów - kształtuje swój światopogląd, dorasta do pełnienia ról społecznych, podejmowania wyzwań jakie stawiać będzie przednim świat w odpowiedniej fazie jego życia.

W pierwszym okresie życia dziecko jest całkowicie zależne od swoich najbliższych opiekunów. Jego życie - rozwój psychiczny jak i fizyczny w dużej mierze uwarunkowane są jakością opieki i kontaktów z nami- rodzicami, opiekunami, wychowawcami, nauczycielami.

Myśląc o rozwoju mamy często na uwadze takie pojęcia jak: **dorastanie, dojrzewanie, rozwijanie się, wzrastanie.**

Wszystkie te myśli cechuje jedno:

Rozwój to dążenie do osiągnięcia konkretnej rzeczy - umiejętności w życiu warunkującej w przyszłości: samodzielność, niezależność, możliwość samorealizacji- autonomię. Istotą tego procesu jest dynamizm, ciągłe doskonalenie siebie.

Rozwój prawidłowy – rozwój zakłócony

Przyjście na świat dziecka u którego stwierdza się zaburzenie rozwoju, wady rozwojowe burzy w świadomości rodziców spokój. Wprowadza niepokój, baczna obserwację i analizę zachowania dziecka. Rodzice stają na drodze pełnej niewiadomych, często pozostawionych samych sobie, obwiniających się nawzajem, chodzących od

specjalisty do specjalisty w poszukiwaniu ratunku. Wpadają w „*gonitwę terapeutyczną*”. Nie zawsze znajdujemy zrozumienie i konkretną pomoc w rozwiązywaniu codziennych problemów związanych z wychowaniem dziecka "innego". Stykamy się z różnymi rozpoznaniem klinicznymi np. obniżone napięcie mięśniowe, padaczka, zespół Downa, mózgowo porażenie dziecięce, encefalopatia, wady serca, cukrzyca, autyzm itp. Tej wielości rozpoznań klinicznych określonych u dziecka, charakterystycznych dla różnych specjalności może towarzyszyć określenie opóźnienie rozwoju psychoruchowego.

W świadomości pojawia się hasło „*opóźnione*”.

Zadajemy sobie pytanie: *Co to znaczy? Czy to oznacza, iż jest: „inne”, „niepełnosprawne”, upośledzone”. Czy to jest coś stałego, co będzie trwać już przez całe życie, czy też może ulec zmianie.*

Próbujemy przewidzieć jak, będzie wyglądało dalsze życie, życie dziecka za rok, 10 lat...

Nasuwa się pytanie:

Czy można przewidzieć i zaplanować rozwój własnego dziecka lub ucznia z niepełnosprawnością ?

Wyzwania inności.....

Pracując z dzieckiem- uczniem niepełnosprawnym często zadajemy sobie pytanie, czy wyprowadzimy je całkowicie z tej "inności". Pojawia się tu problem stałości i zmienności. Trzeba jednak pamiętać, że niepełnosprawność, która wynika z wielu czynników: organicznych, środowiskowych itp., ale w szczególności ma tu wpływ uszkodzenie mózgu jest stanem, który trwa przez całe życie. Można więc rzec, iż jest ona stałą cechą osoby, z którą trzeba nauczyć się żyć, ale i którą musi zaakceptować otoczenie.

Pamiętaj:

Każdy człowiek bez względu na rodzaj i stopień niepełnosprawności jest jedyny i niepowtarzalny.

Pomimo niewątpliwie wielu cech wspólnych, które składają się na typ zaburzenia (np. zespół Downa, autyzm, niedosłyszający itp) każdy jest indywidualnością. Jedni są wybitni z matematyki, ale nie dają sobie rady z pisaniem tekstów, inni są wysportowani, pokonują każdą przeszkodę, ale mają trudności z nauką języków obcych. Tak też bywa z dziećmi-uczniami niepełnosprawnymi. Czasem rodzice skarżą się „*dlaczego moja córeczka ma 4 lata i jeszcze nie mówi, ponieważ tyle ćwiczymy, tak się staramy, córka państwa X jest młodsza, a już zaczęła mówić. Dlaczego? Czy coś robimy źle?*”. Nie na ogół rodzice nie robią niczego źle. Po prostu ich dziecko jest inne, ma inne predyspozycje niż dziecko państwa X. Pomimo takiej samej terapii, takiej samej ilości godzin spędzonych na ćwiczeniach możemy się spodziewać efektów, lecz nie zawsze takich samych. Oczywiście, to ile pracujemy i jakimi metodami będziemy pokonywać trudności rozwojowe, zwłaszcza w tak zwanych okresach krytycznych, będzie miało ogromny wpływ na jego dalszy rozwój.

Nigdy bowiem nie wiemy, jaki byłby poziom rozwoju, gdybyśmy nie podjęli działań.

Mózg ma swoje bariery, których przekroczyć nie możemy, ale z drugiej strony jest jeszcze tak nie zbadany i kryje w sobie tyle tajemnic, że do tej pory nie znamy jego wszystkich zdolności kompensacyjnych.

Rozwój człowieka składa się z wielu sfer. Ma charakter wieloprofilowy. To wszystko co się na niego składa jest ze sobą ściśle powiązane, to znaczy że jedna część wpływa

znacząca na drugą i odwrotnie. Oceniając rozwój dziecka- ucznia musimy mieć na uwadze jego:

- *motoryczny* (duża i mała motoryka): zwracamy uwagę na kontrolę napięcia mięśniowego, które ma wpływ na umiejętności utrzymywania odpowiedniej pozycji, przemieszczania się (pełzanie- siadanie- czworakowanie- wstawanie, chodzenie- bieganie- skakanie- sport itd.), chwytania, itp.;
- *rozwój zmysłowy*, czyli zdolność widzenia, słyszenia, czucia, smaku, węchu;
- *rozwój intelektualny*: umiejętność korzystania ze zmysłów, spostrzeganie otoczenia, przyswajanie wiedzy o nim oraz zdolność interpretowania, oceniania wydarzeń i zjawisk, w których uczestniczy;
- *rozwój emocjonalny i zachowania* to zdolność wyrażania radości, zadowolenia, smutku, żalu, złości odpowiednio do sytuacji, to umiejętność panowania nad emocjami, to także nasza aktywność – duża mobilizacja w działaniu (szybko, dynamicznie, „wszędzie nas pełno” i spokój, spowolnienie, bierność);
- *rozwój komunikacji*, czyli rozumienie i nadawanie (mówienie), przy czym rozumienie rozwija się szybciej niż zdolność wypowiadania się;
- *rozwój społeczny*- to nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów, to także samoobsługa i praca na rzecz innych, to również zainteresowania i rozwój predyspozycji, które umożliwią osiągnąć dorosłość, a w niej niezależność od najbliższych.

Osiągnięcia rozwojowe to wypadkowa wielu czynników takich jak :

- 1) wrodzone zadatki i tendencje rozwojowe tkwiące w samej strukturze organizmu dziecka, czyli to z czym przychodzimy na świat, co mamy w genach,
- 2) wpływy i warunki środowiska naturalnego, w którym dziecko się wychowuje czyli warunki domowe, poziom pielęgnacji, relacje między rodzicami a także dzieckiem,
- 3) własna aktywność dziecka, czyli to jak się ono bawi, jak długo i czym się zajmuje, czy ma możliwość działania i uczenia się itp.
- 4) sposoby i metody wychowania oraz wyniki, czyli to czego dorośli potrafią nauczyć dziecko oraz jak to robią; ważna jest tu atmosfera uczenia dziecka (życzliwość, bezpieczeństwo, spokój czy nerwowość, niechęć, zakazy, gwałtowność) oraz oczekiwania względem dziecka (wizja osiągnięć – zbyt duże bądź przeciwnie zbyt małe wymagania).

Pamiętaj:

To jak się rozwija dziecko-uczeń zależy od wielu czynników, w tym również od nas samych.

Osiągnięcia rozwojowe to etapy w poszczególnych sferach jakie zdobywa organizm w trakcie całego życia. To małe kroki w osiągnięciu dojrzałości. W rozwoju są okresy ogromnego dynamizmu tak zwane „złote okresy”, jak i okresy zastoju lub nawet rzekomej regresji. Przykładem może być dziecko, które zaczyna chodzić, które jest zaferowane przemieszczaniem się, samą w sobie aktywnością ruchową, zaś w jego rozwoju następuje tymczasem spowolnienie rozwoju mowy. Tak się dzieje w przypadku dzieci sprawnych jak i również z niepełnosprawnością.

Nikt nie stoi w miejscu.....

Osiąganie poszczególnych etapów rozwojowych u dziecka- ucznia, może następować wolniej bądź szybciej, ale również może zatrzymać się na określonym poziomie w zależności od przyczyny (czynniki warunkujące rozwój), w wyniku czego pojawiają opóźnienia w poszczególnych sferach, a w sumie dają całościowe opóźnienie rozwoju w porównaniu do większości dzieci, które osiągają wyznaczone etapy w ściśle określonych normach czasowych i jakościowych.

Pamiętaj:

Dzieci (uczniowie) z niepełnosprawnością przechodzą przez te same stadia rozwoju, co dzieci zdrowe, tylko osiągają to w swoim tempie i dochodzą do takiego etapu, jaki umożliwia im ich organizm.

Zróżnicowanie indywidualne, spostrzeganie inności jest wynikiem porównywania jednych osób z innymi. Zwracamy wówczas uwagę na to czy ktoś jest przeciętny, czyli „taki sam jak inni, nie wyróżniający”, czy też jest powyżej przeciętnej – „zdolny, lepszy od innych, będzie kimś ważnym”, czy też poniżej przeciętnej- słabszy, mający trudności. To równanie do przeciętnej (umownej normy) jest więc oceną każdego z nas.

Orzekanie o niepełnosprawności, w tym intelektualnej to wskazanie na trudności rozwojowe osoby.

Wspomaganie w rozwoju- wspieranie w uczeniu

Wspomaganie to:

- poznanie dziecka-ucznia,
- umożliwienie zdobywania nowych doświadczeń: wiedzy –umiejętności- postaw.

Obejmuje:

- wielospecjalistyczną ocenę rozwoju (medyczna, psychologiczna, pedagogiczna, logopedyczna, ruchowa)
- strefę najbliższego rozwoju czyli to, co dziecko jest w stanie wykonać przy naszej pomocy
- program wieloprofilowego usprawniania.

Wspomaganie rozwoju dziecka- ucznia realizowane jest całościowo przy współpracy **zespołu wspierającego rozwój**: lekarzy, psychologa, pedagoga, rehabilitanta, logopedy. Zespół analizując zgromadzone informacje o uczniu oraz dokumenty rozpoznaje jego specjalne potrzeby edukacyjne oraz rodzaj i zakres dostosowania środowiska szkolnego i edukacji do indywidualnych potrzeb i możliwości tego ucznia.

Pamiętaj:

Podstawą efektywnego wspomagania rozwoju jest dobra współpraca specjalistów i rodziców, umiejętność budowania wzajemnych relacji opartych na zrozumieniu (empatii), zaufaniu oraz poszanowaniu kompetencji. Najważniejszą rolę we współpracy z Zespołem pełnią zawsze rodzice ucznia.

Poznanie możliwości

Ocena funkcjonowania dziecka-ucznia jest zawsze dokonywana w kontekście jej wieku, środowiska społeczno-kulturowego, bierze się pod uwagę kulturową i językową różnorodność, stan zdrowia i przyczyny aktualnego stanu, uczestnictwo i funkcjonowanie w rolach społecznych.

Właściwie postawiona diagnoza wyznacza także obszary, w zakresie których powinno się udzielić wsparcia.

Poznanie dziecka – ucznia to:

- diagnoza kliniczna- „zderzenie się z niepełnosprawnością”- „ *Moje dziecko ma autyzm..., z Downa..., padaczkę.....*”
- diagnoza funkcjonalna- „ *Moje dziecko mimo niepełnosprawności wie..., umie..., potrafi....*”

Pamiętaj

Każda z tych diagnoz jest ważna. Każda ma swoją wartość. Wspomaganie rozwoju to zestawienie informacji o dziecku- uczniu

W procesie uczenia diagnozy mają swoją wartość. Diagnoza kliniczna – definiuje rodzaje zaburzeń, co warunkuje poznanie etiologii ale przede wszystkim ukierunkowuje proces rehabilitacji- wskazuje na strategię uczenia, metody wspomagania. Diagnoza funkcjonalna szczegółowo określa poziom umiejętności i wiadomości dziecka-ucznia, warunkujących proces uczenia się, akcentuje jego mocne strony.

Pamiętaj:

Zadanie rozpoznania specjalnych potrzeb edukacyjnych- należy do Zespołu nauczycieli, wychowawców i specjalistów prowadzących zajęcia z dzieckiem

Diagnoza funkcjonalna powinna być:

- **pozytywna** -co oznacza, że w procesie poznania koncentrujemy się na tym co dziecko potrafi, wie - choćby były to najdrobniejsze umiejętności, nie używamy sformułowania; „nie, nie potrafi, nie zaliczył”;
- **kompleksowa- wieloprofilowa**, to znaczy iż dokonuje opisu funkcjonowania dziecka-ucznia we wszystkich sferach rozwoju: ruch, zmysły, mowa, komunikacja etc. ;
- **profilowa**- zaprezentowanie wyników w sposób graficzny, co pozwala spostrzec w których sferach dziecko-uczeń funkcjonuje najlepiej, które mogą być motorem jego rozwoju;
- **rozwojowa**- powinna wskazywać, iż dziecko-uczeń nabywa wiedzę i umiejętności mimo swojej niepełnosprawności;
- **ukierunkowana na proces rehabilitacji**- wyniki diagnozy powinny stanowić podstawę do konstruowania programu rehabilitacji i być źródłem wiedzy o metodach, technikach możliwych do wykorzystania w procesie indywidualnego wspomagania;
- **prognostyczna**- wynik powinien pozwalać na przewidywanie osiągnięć dziecka;
- **nieinwazyjna**- proces powinien przebiegać w naturalnym otoczeniu dziecka- ucznia.

Podstawową metodą poznania wykorzystywaną w diagnozie funkcjonalnej jest obserwacja przeprowadzona w sytuacjach naturalnych. Wyniki odnotowywane są w arkuszach obserwacji, które stanowią podstawę do analizy funkcjonowania dziecka i określenia potrzeb, możliwości, ograniczeń, motywacji, zainteresowań i pracowania programu rehabilitacji .

Pamiętaj

W diagnozie biorą udział wszyscy którzy zajmują się dzieckiem-ucznim: zespół specjalistów oraz rodzice

Dziecko-uczeń ucząc się – nabywa wiedzę, umiejętności, postawy. Stąd diagnoza jest zmienna i wymaga ciągłej modyfikacji.

Diagnoza funkcjonalna jest procesem dynamicznym, w którym zmiany mogą wynikać z :

- zmian w funkcjonowaniu osoby,
- zmian warunków w jakich przebywa, uczy się,
- zmian kompetencji badającego.

Pomoc w nabywaniu kompetencji- program wspomagania rozwoju

Pamiętaj

Nie ma gotowych programów. Każde dziecko- każdy uczeń ma swoje preferencje w uczeniu, swoje szanse i zagrożenia w rozwoju. Opracowuj program dla dziecka- ucznia w odniesieniu do jego realnych możliwości (patrz diagnoza). Nie dopasowuj dziecka-ucznia do gotowych programów. To co dla jednego ucznia jest dobre, przynosi efekt, nie konieczne dla drugiego jest wskazane.

Po co program....

Program pełni funkcję:

- informacyjną- co jest – co będzie realizowane z dzieckiem,
- instruktażu- czyli jak wspomagać rozwój dziecka,
- ewaluacji- oceny osiągnięć, która staje się podstawą modyfikacji oddziaływań

Pamiętaj:

Program jest dla **terapeutów** – realizujących zadania w placówkach edukacyjno-rehabilitacyjnych- **jest wskazówką jak uczyć, czego uczyć** oraz dla **rodziców**, by mogli uczyć dziecko w domu, wykorzystując codzienne sytuacje codziennych.

Dobry program to

- jasno sformułowany- zrozumiały dla każdego,
- zawiera konkretne zadania oraz instrukcję ich wykonania.

Pamiętaj

Przed podaniem zadań do realizacji w programie określ zasady pracy z dzieckiem- uczniem. Zasady to wskazówki jak organizować uczenie ze względu na rodzaj niepełnosprawności. Bez nich realizacja ćwiczeń może okazać się porażką

Uczeń z zaburzeniami słuchu:

- zapewnij poczucie akceptacji,
- zapewnij odpowiednie oprzyrządowanie (aparat słuchowy mikroporyt), sprawdzaj czy aparat dobrze działa, prowadź ćwiczenia wspomagające słyszenie,
- podchodź do ucznia od przodu, tak aby cię widział,
- stój przodem do ucznia z wadą słuchu, mów nieco głośniejsze niż zwykle, bardziej wyraziście poruszaj ustami (uczeń odczytuje mowę z ust), pamiętaj o kontakcie wzrokowym
- pamiętaj, że uczeń musi wiedzieć, że zwracamy się do niego bezpośrednio, tak aby skupił na nas wzrok,
- gdy uczeń nie rozumie wypowiedzi, powtórz informację nieco innymi słowami, nie zwracaj się do ucznia pojedynczymi słowami, lecz całymi zdaniami (uczeń często rozumie wypowiedzi opierając się na domyśle), daj mu możliwość wyboru miejsca w klasie (najkorzystniejsze dla niego miejsce to pierwsza ławka przy oknie),
- w czasie prowadzenia lekcji zapisuj informacje na tablicy,
- staraj się nie gestykulować bez słów, nie chodź po klasie, nie odwracaj głowy w trakcie mówienia,
- zapewnij dostęp do notatek z lekcji.

Uczeń z zaburzeniami widzenia:

- zapewnij poczucie akceptacji,
- zapewnij odpowiednie oprzyrządowanie (okulary, lupa,), sprawdzaj czy dobrze widzi, określ z jakiej odległości widzi, jakie ma preferencje wzrokowe: kontrast, kolor, oświetlenie, odległość, pole widzenia- dostosuj środki dydaktyczne do możliwości wzrokowych
- skonsultuj się z okulistą, aby określić możliwości ucznia, przestrzegaj zleceń okulistycznych odnośnie wykonywania niektórych ćwiczeń fizycznych /np. gwałtowne skłony, skoki.../. Zalecenia te wynikają z oceny stanu wzroku dziecka i ich nie przestrzeganie może przyspieszyć proces chorobowy,
- pozwalaj poznawać świat poprzez dotyk, słuch, zapach, smak,
- umożliwaj korzystanie ze sprzętu komputerowego z odpowiednim oprogramowaniem, dla osób niewidomych przydatne mogą być np. linijki brajlowskie, mowa syntetyczna, a dla osób słabo widzących programy z powiększonym drukiem,
- nazywaj to co się dzieje wokół ucznia,
- ucz orientacji w przestrzeni,
- unikaj gwałtownych ruchów, czynności, sygnalizuj co się wydarzy,
- nie wyręczaj - **ćwicz samodzielność i samoobsługę,**

- organizuj otoczenie-wszystkie rzeczy powinny mieć swoje miejsce odpowiednio oznakowane. (np. w czasie mycia mydło często wysuwa się z rąk. ,dziecko widzące bez trudu znajdzie je, natomiast dziecko niewidome może mieć z tym trudności. aby temu zapobiec można mydło umieścić w delikatnej siateczce i zawiesić ją przy kranie. W tej pozycji jest łatwo dostępne, a jeżeli wysunie się z rąk, dziecko niewidome bez trudu znajdzie je ponownie).

Uczeń z niepełnosprawnością ruchową

- zapewnij sobie kontakt ze specjalistami prowadzącymi dziecko,
- zapewnij rehabilitację ruchową na terenie szkoły,
- przystosuj salę do potrzeb ucznia (zabezpieczony blat, odpowiednie krzesło, obniżona tablica do samodzielnego pisania. poręcz. podjazdy),
- wyposaż ucznia w sprzęt i przybory umożliwiające samodzielną aktywność (np. położenie karty pracy na blacie z podkładką przeciwślizgową, wykorzystanie kalkulatora o dużych klawiszach, wsadzenie rurki do szklanki z napojem),
- zapewnij pozycję dziecku, w której będzie mu wygodnie, i będzie czuło się bezpiecznie; dobrze podeprzeć stopy ucznia oraz tułów i przedramiona,
- zapewnij miejsce bliżej tablicy z powodu zaburzeń wzroku i rozpraszalności uwagi,
- dawaj możliwość doświadczeń ruchowych,
- naucz się czekać, nie wyręczaj daj czas uczniowi na udzielenie odpowiedzi i wykonanie czynność.- niepełnosprawność ruchowa w dużym stopniu mu to utrudnia,
- znajdź i określ sposób komunikowania się z uczniem,
- zmień zadania z „potrafi wykonać” na „wie, jak wykonać.

Uczeń z niepełnosprawnością intelektualną

- okazuj swoje zainteresowanie,
- bazuj na czynnościach prostych, znanych i lubianych,
- prowadząc zajęcia pracuj na konkretach, uczyć teorii w powiązaniu z praktyką,
- szukaj z dzieckiem porozumienia wszystkimi kanałami komunikacji (oddech. sygnały płynące z ciała, wyraz oczu, postawa — układ ciała, gestykulacja. odgłosy nieartykułowane, mowa), dobierz odpowiednie metody komunikacji wspomagające mowę lub formy niewerbalne,
- systematycznie kontroluj wykonywane przez ucznia czynności,
- nie eliminuj ucznia z zajęć, nie stawiaj żadnego kryterium uczestnictwa,
- przekazuj krótkie i precyzyjne komunikaty słowne,
- pozwalaj na wielozmysłowe poznanie przedmiotów,
- zapewnij bezpieczeństwo w klasie (przedmioty, ustawienie ławek itp.),
- zwróć uwagę na trudne zachowania(złość, krzyk, agresja), często są sygnałem- komunikatem, iż świat dookoła ucznia jest dla niego trudny do zrozumienia, nie radzi sobie z zadaniami,
- różnicuj zadania: łatwe- trudne-latwe- trudne....., zmieniaj aktywności – zadania przy stoliku, zadanie w przestrzeni....., dziel zadania na etapy, nagradzaj wykonanie zadania
- pozwól dziecku wyrażać swoje uczucia.

Pamiętaj:

W programie :

- I. Na wstępie przedstaw powód, tło, nieodzowność każdego punktu działania- wynika to z aktualnego poziomu umiejętności lub etapu na którym dziecko- uczeń znajduje się (dane z diagnozy funkcjonalnej).

- II. Umieść zadania, które będą wprowadzane, rozwijane, wzbogacane o nowe czynności, które są celem do osiągnięcia; zadania te to kolejny etap umiejętności, stanowiący sferę najbliższego rozwoju.
- III. Sprecyzuj elementy metod pracy rehabilitacyjnej, które będą wykorzystywane w uczeniu.
- IV. Za każdym razem, kiedy sporządzasz program rodzice-terapeuci muszą mieć możliwość wyboru punktów (zadań) do wykonania- lepiej jest wybrać najważniejsze (dwa-trzy) zadania z danej sfery rozwoju, niż koncentrować się na wszystkich zadaniach, dlatego też zadania są propozycją do realizacji w warunkach edukacyjnych (szkolnych) i domowych.
- V. Umieszczaj opis realizowanego zadania (instrukcję typu: „*jak to zrobić*”),
- VI. Zadania w programie przedstawiaj jak najrealistyczniej, unikaj ogółów, zbyt naukowych sformułowań.
- VII. Podkreślaj postępy w uczeniu.

Co zawiera program?

(propozycja dotyczy programu wczesnego wspomagania rozwoju dziecka)

Poziom umiejętności/ wiadomości	Cel / do czego zmiierzam	Elementy metod pracy rehabilitacyjnej	Zadania	Uwagi
Etap opanowany <i>To potrafi, umie...</i>	Etap ze strefy najbliższego rozwoju <i>Opanuje jeśli się mu pomoże</i>	Stosowane elementy metod	Konkretne ćwiczenia	Forma realizacji, miejsce w procesie nauczania

Pamiętaj:

W pracy z rodzicami realizacja programu wymaga jasnego sprecyzowania celu zadań i jasnej instrukcji ich realizacji. Może to odbywać się w formie:

- instruktażu, w którym uczestniczy rodzic jako obserwator a następnie jako uczestnik, (*pokaż jak to ćwiczyć z dzieckiem*),
- pisemnego scenariusza (*opisz pisemnie jak wykonać ćwiczenie w domu*).

Uczenie to ciągłe wyzwania

Pracując z dzieckiem niepełnosprawnym często zadajemy sobie pytanie, czy wyprowadzimy je całkowicie z tej "inności". Pojawia się tu problem stałości i zmienności. Trzeba jednak pamiętać, że niepełnosprawności umysłowa, która wynika z wielu czynników: organicznych, środowiskowych itp., ale w szczególności ma tu wpływ uszkodzenie mózgu jest stanem który trwa przez całe życie. Można więc rzec, iż jest ona stałą cechą osoby, z którą trzeba nauczyć się żyć, ale i którą musi zaakceptować otoczenie. Ale z drugiej strony wewnątrz tej cechy dokonują zmiany, które są wynikiem:

- zmieniających się etapów życia i związanych z nim zmianami organicznymi w okresach: dzieciństwo, dorastanie, dorosłość, starość,
- zmieniająca się rzeczywistość- rozwój techniki, nowe osiągnięcia, udogodnienia, nowe wyzwania, nowe możliwości,
- zmieniające się otoczenie społeczne, związane z rolami: dziecko-uczeń- pracownik oraz wymagania, które za sobą niosą.

To wszystko wymusza ciągle uczenie się, dostosowywanie się. Dotyczy to również uczniów z niepełnosprawnością. Trzeba jednak pamiętać, iż w dużej mierze jest to uzależnione od tego, *czy mają oni dostęp do zmieniającego się środowiska, czy stawiane są przed nimi nowe wyzwania, oczywiście będące w zakresie ich potencjalnych możliwości, czy jest to dla nich motywujące do działania.*

W rozwoju umysłu trzeba zwracać uwagę na to co niesie, oferuje świat. **Nie wolno zamykać się w granicach funkcjonowania ustalonych odgórnie.** Rozwój to poziom

kompetencji umysłowych, ale także poziom doświadczeń życiowych. **Niepełnosprawność pozostaje, ale rozwija się osobowość.**

Dlatego też, w momencie gdy uzyskamy informacje: "państwa dziecko jest niepełnosprawne, osiągnie poziom 7 lat", to nie znaczy, że ono już tak będzie funkcjonowało przez całe życie, że będzie dorosłym siedmiolatkiem. Oznacza to, że osoba ta osiągnie umiejętności myślenia (analizy, syntezy, wnioskowania), poziom wiedzy i umiejętności charakterystyczne, faktycznie dla ucznia siedmioletniego, ale te zdobycze umysłowe są podstawą nowych. To samo dotyczy nas "w normie". Jeśli każdy z nas przeanalizuje swój poziom wiedzy z okresu szkoły średniej z poziomem obecnym, to okaże się, iż wielu rzeczy nie pamiętamy, zachowały się te, które wykorzystujemy na co dzień, bazujemy jednak na podstawach.

Pamiętaj:

Głównym celem, do którego dążymy to jest niezależność od innych, zdolność do samorealizacji, umiejętność bycia odpowiedzialnym, dawania sobie rady w życiu.

Życie to nie wyścig.....

*Rozwój osoby z niepełnosprawnością to "droga z nią przez życie".
Rodzicu, nauczycielu- drogę tę pokonujecie razem.*

To rodzice stają się pierwszymi i najważniejszymi terapeutami swoich dzieci. Przynajmniej w tym pierwszym okresie rozwoju nikt ich nie zastąpi, ale też nie mogą zapomnieć, że są nade wszystko rodzicami. Muszą zachować równowagę. Mają uczyć, ale przede wszystkim kochać.

Pamiętaj:

Wspieranie rozwoju, to ciągłe poszukiwanie nowych skutecznych sposobów. Nie ma cudownych metod! Nie ma gotowych rozwiązań!

Cała praca terapeutyczna to procesem rozumienia dziecka - ucznia z niepełnosprawnością - odkrywanie tego, co potrafi, jego mocnych stron, ale także wychodzenie naprzeciw temu, co się pojawia - możliwości, czyli temu, co zrobi ono przy udzieleniu odpowiedniego wsparcia.

Nie jest to wyścig, by za wszelką cenę wyrównać poziom do grupy, nie zważając na osobę. W centrum poznania i wspomagania jest osoba z niepełnosprawnością.

Z tym problemem wiążą się dylematy rodziców jak i terapeutów:

Ile w takiej sytuacji poświęcić godzin na terapię?

Czy wciąż poszukiwać nowych metod?

Jak organizować cenny czas, którego jest tak mało i który tak nieubłaganie idzie na przód?.

Oczywiście należy robić tyle ile jest możliwe, bo wszystko to zainwestujemy w rozwój w początkowym okresie życia będzie procentowało w przyszłości.

Ale istnieje pewna granica, której przekroczyć nam nie wolno. Nie możemy naszego życia zamienić w ciągły trening, w ciągłą gonitwę i wyścig, ponieważ istnieje tak zwany "stan przetrenowania", "wypalania się", który powoduje, że zamiast spodziewanych efektów, będziemy mieli do czynienia z permanentnym zmęczeniem i niechęcią wobec jakichkolwiek działań edukacyjnych, a co za tym idzie zamiast sukcesu spotyka nas porażka.

Wychowanie – uczenie dziecka- ucznia, to czuwanie nad jego rozwojem. Nie jest to rzecz łatwa, ale nikt nie mówi tutaj, że ma być łatwa.

Bibliografia:

- 1) Buryń U., Hulboj T., Kowalska M., Podziemska T. (2001) *Mój uczeń nie słyszy. Poradnik dla nauczycieli szkół ogólnodostępnych*, Warszawa, MEN
- 2) Loska M., Myślińska D. (2005). *Dobór właściwego stanowiska do nauki, W: Uczeń z niepełnosprawnością ruchową w szkole ogólnodostępnej*, M. Loska, D. Myślińska (red.), Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, Warszawa
- 3) Jakubowski, S.(red.), (2005) *Uczeń niewidomy słabo widzący w ogólnodostępnej szkole średniej*. Warszawa: MEN.
- 4) Piotrowicz R. (1998). *Wczesna interwencja - podjąć wyzwanie. Biuletyn Polskiego Towarzystwa Fizjoterapii*, 2.
- 5) Piotrowicz R. (2001). *Wspieranie osób niepełnosprawnych na drodze dzieciństwo-dorastanie- dorosłość..* Kwartalnik Łódzkiego Sejmiku Osób Niepełnosprawnych: *Twoje marzenia i fakty*, 3.
- 6) Piotrowicz R.:(2007) *Rozwój i praca niepełnosprawnego umysłu-granice i bariery*. w: Gorajewska D. (red.): *Rodzina. Normalność w niepełnosprawności*. wyd. Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, Warszawa
- 7) Piotrowicz, R. /red./ (2010): *Nauczanie pierwszej pomocy przedmedycznej uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkole podstawowej. Przewodnik metodyczny dla nauczycieli szkół podstawowych ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych*, APS,

